

ноцінно сформованих підрозділів з компетентними і досвідченими працівниками.

Отже, сподіваємось, що зміни, які були прийняті відповідно до Закону № 2720-VIII щодо удосконалення діяльності Державного бюро розслідувань, забезпечать ефективну роботу оперативно-розшукових підрозділів ДБР, що сприятиме швидкому розкриттю злочинів, віднесених до компетенції ДБР.

Ажнова М. Ф.

магістр міжнародного публічного права ІМВ КНУ ім. Т. Шевченка
провідний інспектор Управління забезпечення діяльності
Державного бюро розслідувань

ДЕРЖАВНЕ БЮРО РОЗСЛІДУВАНЬ ЯК СУБ'ЄКТ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИХ ВІДНОСИН

На сьогодні в Україні триває реформування правоохоронної системи зокрема шляхом утворення нових органів правопорядку та перереформування повноважень вже існуючих, забезпечуючи боротьбу зі злочинністю, у тому числі організованою, посилення боротьби з корупцією тощо.

Україна посіла 120-те місце зі 180 позицій у світовому Індексі сприйняття корупції, оприлюдненому в Transparency International. За підсумками 2018 року країна отримала 27 балів зі 100 можливих, опинившись у рейтингу на одному рівні з Іраном, Камеруном, Непалом, Нікарагуа та Парагваєм. Водночас Росія посіла в рейтингу 138 місце, Білорусь — 107, Польща — 30, Грузія — 48, а Німеччина — 10 (Зубкова Л. А. Сучасний стан і проблеми запобігання корупції в Україні // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. 2017. № 3. С. 34—45.).

Відповідно до ч. 1 ст. 3 Закону України «Про державне бюро розслідувань» Державне бюро розслідувань організовується і діє на засадах: 1) верховенства права, відповідно до якого людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю, а права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави; 2) законності; 3) справедливості; 4) неупередженості; 5) незалежності і персональної відповідальності кожного працівника Державного бюро розслідувань; 6) відкритості та прозорості діяльності Державного бюро розслідувань для суспільства та демократичного цивільного контролю,

підзвітності і підконтрольності визначеним законом державним органам. Державне бюро розслідувань діє гласно тією мірою, що не порушує права і свободи людини і громадянина, не суперечить вимогам кримінального процесуального законодавства та законодавства про державну таємницю; 7) політичної нейтральності і позапартійності. Використання Державного бюро розслідувань у партійних, групових чи особистих інтересах не допускається. Діяльність політичних партій у Державному бюро розслідувань забороняється; 8) єдиноначальності у поєднанні з колективним способом реалізації окремих повноважень Державного бюро розслідувань. Принцип єдиноначальності не заперечує принципу процесуальної самостійності слідчого органу Державного бюро розслідувань.

Відповідно до ч. 4 ст. 216 КПК України слідчі органів державного бюро розслідувань здійснюють досудове розслідування злочинів:

1) вчинених Президентом України, повноваження якого припинено, Прем'єр-міністром України, членом Кабінету Міністрів України, першим заступником та заступником міністра, членом Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення, Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, Антимонопольного комітету України, Головою Державного комітету телебачення і радіомовлення України, Головою Фонду державного майна України, його першим заступником та заступником, членом Центральної виборчої комісії, народним депутатом України, Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини, Директором Національного антикорупційного бюро України, Генеральним прокурором, його першим заступником та заступником, Головою Національного банку України, його першим заступником та заступником, Секретарем Ради національної безпеки і оборони України, його першим заступником та заступником, Постійним Представником Президента України в Автономній Республіці Крим, його першим заступником та заступником, радником або помічником Президента України, Голови Верховної Ради України, Прем'єр-міністра України, суддею, працівником правоохоронного органу, особою, посада якої належить до категорії «А», крім випадків, коли досудове розслідування цих злочинів віднесено до підслідності Національного антикорупційного бюро України згідно з частиною п'ятою цієї статті;

2) вчинених службовими особами Національного антикорупційного бюро України, заступником Генерального прокурора — керівником Спеціалізованої антикорупційної прокуратури або іншими прокурорами Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, крім випадків, коли досудове розслідування цих злочинів віднесено до підслідності детективів підрозділу внутрішнього контролю Націо-

нального антикорупційного бюро України згідно з частиною п'ятою цієї статті;

3) проти встановленого порядку несення військової служби (військові злочини), крім злочинів, передбачених статтею 422 Кримінального кодексу України (Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року (зі змінами і допов.) // Відомості Верховної Ради України. — 2013. — № 9—10. — Ст. 88).

Отже, прийняття Закону України «Про Державне бюро розслідувань» від 12.11.2015 р. та створення Державного бюро розслідувань України є значним здобутком в напрямку реформування правоохоронної системи. Однак існують певні недоліки та неточності, які потребують свого вирішення та вдосконалення.

Без сумніву, вивчення досвіду правоохоронної діяльності зарубіжних країн, спільної політики у сфері внутрішніх справ та юстиції, протидії злочинності має велике значення для доктрини і практики сучасної України, її системи організації влади на всіх рівнях. Особливу увагу привертає досвід організації та діяльності правоохоронних органів з протидії злочинності у Великій Британії. Система правоохоронних органів з протидії злочинності у Великій Британії є розвинутою, тобто її організаційна побудова, функціональне призначення та повноваження відповідають вимогам та потребам захисту прав, свобод і законних інтересів громадян. На сучасному етапі розвитку державності та юридичної науки перед правоохоронною діяльністю постають нові виклики і завдання, що потребують вирішення з урахуванням визначальної ролі людини, а не держави, потреб суспільства, людини і держави. Запозичення позитивного досвіду організації і функціонування системи цих органів інших держав здатне запобігти помилкам і негативним явищам, що особливо актуально для сьогодення України.

Необхідність Державного бюро розслідувань (далі — ДБР) для національної безпеки підтверджує й міжнародний досвід. Так, напрацьований у країнах Східної та Центральної Європи досвід виявлення та розслідування злочинів, пов'язаних з діяльністю організованих груп і злочинних організацій, слугує підтвердженням того, що в державі повинен функціонувати єдиний центральний орган виконавчої влади, уповноважений виявляти, розкривати й розслідувати найбільш небезпечні злочини та злочини, що вчиняються організованими злочинними угрупованнями в найбільш важливих для забезпечення національної безпеки сферах (Литвиненко В. І. Концептуальні засади реформування правоохоронних органів України // Наукові праці МАУП. Серія: Юридичні науки. 2017. Вип. 1. С. 7—16).

Дослідження органів іноземних держав, що борються з небезпечними злочинами: Федеральне бюро розслідувань в Сполучених

Штатах Америки, Агентство внутрішньої безпеки Республіки Польщі, МАТАМ у Державі Ізраїль, Центральне бюро розслідувань в Індії, Національне агентство з боротьби зі злочинністю в Великобританії, Генеральна дирекція внутрішньої безпеки у Франції, Федеральне відомство кримінальної поліції у Федеративній Республіці Німеччині тощо (Калиновський О. В. Співвідношення діяльності державного бюро розслідувань України з діяльністю подібних органів іноземних держав світу // Наукове забезпечення досудового розслідування: проблеми теорії та практики: збірники наукових праць, матеріали конференцій (семінарів, круглих столів). 2016. С. 219–222).

Боротьба зі злочинністю є одним з найважливіших пріоритетів політики британської влади в галузі забезпечення безпеки. У липні 2011 опублікована нова стратегія «Від локального до глобального: зниження ризику організованої злочинності» («Local to global: reducing the risk from organised crime»). Документ передбачав зміцнення взаємодії правоохоронних органів Великобританії в сфері боротьби з організованою злочинністю, розвиток співробітництва з аналогічними органами інших країн, а також посилення покарань за організовану злочинну діяльність. Крім того, стратегія передбачала створення в 2013 року нового відомства — Національного агентства по боротьбі зі злочинністю (National Crime Agency, NCA) і впровадження нової прозорої системи індикаторів для посилення підзвітності правоохоронних структур (Organised Crime Strategy // UK Home Office. 16.08.2011. URL: <http://www.homeoffice.gov.uk/crime/organised-crime-strategy/> (date of access: 26.10.2012).

Британське Національне агентство з боротьби зі злочинністю створене 07.10.2013, та за такий короткий проміжок часу, воно продемонструвало свою ефективність, ліквідувавши цілий ряд інших державних органів правоохоронного сектору. Основними завданнями агентства є боротьба з організованою злочинністю, економічними злочинами і злочинами в кіберсфері, а також охорона кордонів і протидія злочинам, пов'язаних з дітьми (National Crime Agency [Електронний ресурс] : [Веб-сайт]. — Електронні дані. — Режим доступу: <https://www.nationalcrimeagency.gov.uk>). Позитивним є те, що Британське Національне агентство з боротьби співпрацює з іноземними установами, такими як Інтерпол, Європол та іншими міжнародними правоохоронними органами.

Однією з головних складових формування й реалізації ефективної системи боротьби з корупцією є чітка взаємодія держав, насамперед правоохоронних та судових органів, спільна участь у заходах, ініційованих Організацією Об'єднаних Націй, Радою Європи, Інтерполом, Міжнародним валютним фондом, Світовим банком та іншими міжнародними інституціями. Практика роботи правоохоронних

та судових органів Великобританії у цьому напрямі свідчить про те, що досконалість нормативно-правового забезпечення протидії та наявність ефективної системи протидії корупції на національному й міжнародному рівнях є однією з головних умов успішного подолання зазначеної проблеми (Лапшин С. А. Характеристика системи антикорупційних механізмів в Україні та Великобританії / С. А. Лапшин // Вісник факультету історії, етнології і права: збірник наукових праць. Вінниця : Нілан-ЛТД, 2018. Вип. 15).

Незважаючи на те, що потребу у створенні Державного бюро розслідувань Кримінальний процесуальний кодекс України закріпив ще у 2012 році, Закон України «Про державне бюро розслідувань» (Про державне бюро розслідувань: Закон України від 12.11.2015. Відомості Верховної Ради України. 2016. № 6. Ст. 55), який є правовою основою діяльності Бюро, прийнятий 12.11.2015. Так, згідно зі ст. 1 вищевказаного Закону Державне бюро розслідувань є центральним органом виконавчої влади, що здійснює правоохоронну діяльність з метою запобігання, виявлення, припинення, розкриття та розслідування злочинів, віднесених до його компетенції (Вакарова О. В. Перспективи діяльності Державного бюро розслідувань у контексті охорони й захисту прав і свобод людини та громадянина в Україні // Науковий вісник публічного та приватного права. 2018. Вип. 5, т. 1. С. 61–66).

Без сумніву, вивчення досвіду правоохоронної діяльності зарубіжних країн, спільної політики у сфері внутрішніх справ та юстиції, протидії злочинності має велике значення для доктрини і практики сучасної України, її системи організації влади на всіх рівнях. Особливу увагу привертає досвід організації та діяльності правоохоронних органів з протидії злочинності у Великій Британії. Система правоохоронних органів з протидії злочинності у Великій Британії є розвинутою, тобто її організаційна побудова, функціональне призначення та повноваження відповідають вимогам та потребам захисту прав, свобод і законних інтересів громадян. На сучасному етапі розвитку державності та юридичної науки перед правоохоронною діяльністю постають нові виклики і завдання, що потребують вирішення з урахуванням визначальної ролі людини, а не держави, потреб суспільства, людини і держави. Запозичення позитивного досвіду організації і функціонування системи цих органів інших держав здатне запобігти помилкам і негативним явищам, що особливо актуально для сьогодення України.